

A háború hatása a közösségi médiára

Nem ez az első konfliktus, amelyet a közösségi médiában közvetítenek, de Oroszország Ukrajna elleni támadása vízvélasztó pillanatnak tűnik abban, ahogy a világ a háborúra tekint.

Az orosz–ukrán háború az első olyan fegyveres összecsapás, amelyet TikTokon is követhetünk. Míg a Facebook felhasználói igyekeznek segítségnyújtással kapcsolatos információkat megosztani a háborús menekültek helyzetének javítására, a Twitteren a politikai nyilatkozatok sorakoznak, addig a dezinformáció is előretört a digitális térben. Noha láttunk már hasonló információdömpinget és közösségi összefogást a digitális térben különböző környezeti katasztrófák bekövetkeztekor, illetve a pandémia megjelenésekor, háborút Európában most követünk először élben.

Harminc évvel ezelőtt a háborúban szenvedő ártatlan családok történeteit nagyrészt profi fotósok és riporterek szemüvegén keresztül mesélték el. Manapság már mindenki elmondhatja saját történetét egy kattintással, ahogy ezt bizonyítják¹ azok az ukrán véleményvezérek, akik megmutatták, milyen gyorsan változott meg az országban az élet.

A közösségi média is életmentő eszközzé válik, mintegy teljes kommunikációs modell, ahol a felhasználók információkat cserélnek. Kvalitatív és kvantitatív viselkedési kutatások is azt sugallják, hogy a közösségi média hasznos és nagy szolgálatot tett a természeti katasztrófák idején is.

Véleményvezérek a digitális térben

Romanticizált emlékezetünkben a hosszú hónapokon vagy éveken át szeret-teikkel levelező katonák képe él, azonban ma már akár TikTok-hírességgé² is válhat az, aki szeretné humorral megfűszerezni a kiszámíthatatlan háborús körülményeket, sőt még pénzt is kereshet családjának, miközben az ukrán

¹ Kaya Yurieff: [Instagram Influencers and Twitch Streamers Broadcast Russia's Ukraine Invasion](#). *The Information*, 2022. február 24.

² alexhook2303 [TikTok-profilja](#).

 https://doi.org/10.36250/01117_20

influenuszerek is dacolnak az előrenyomuló orosz hadsereg támadásainak kockázatával, hogy dokumentálják a háborút. A TikTok 2014-ben még nem létezett a Krím-félsziget orosz annektálásakor, most viszont a felhasználók videóin keresztül példátlanul közeli képet kínál a frontvonalról. A közösségi média szereplőit sokan alábecsülik, tevékenységüket hiábavalónak tartják, ám mégis úgy látszik, néhányan közülük az ellenállás jelzőfényéivé váltak Oroszországban.³

Dmitrij Peszkov – Vlagyimir Putyin sajtótitkára – lánya például egy „nem a háborúra!” feliratú üzenetet tett közzé Instagram-történetében,⁴ bár az csak rövid ideig volt elérhető. A 9,4 millió követővel rendelkező Max Galkin, Alla Pugacsova férje, Oroszország egyik legnagyobb híressége fekete négyzetet tett közzé az Instagamon⁵ „nem a háborúra!” üzenettel. Ilja Varlamov független orosz újságíró rendszeresen közzétesz⁶ fényképeket és videókat, amelyek kiemelik az orosz brutalitást, és az erőszak megszüntetésére szólítanak fel Ukrajnában. Mindez nyilvánvalóan komoly kockázat az orosz hírességek, újságírók számára, hiszen akik nem követik a kormány irányvonalát, azokat letartóztathatják. De ha figyelembe vesszük a követőszámukat, az Instagramon vagy a TikTokon egy jól időzített nyilatkozat jelentős reputációs károkat okozhat az orosz elnöknek, aki azt állítja, hogy az oroszok egységesen támogatják a háborús műveleteket Ukrajnában.

Dezinformáció elleni küzdelem a háború idején

A dezinformálás, a félretájékoztatás a nemzetközi humanitárius jog (IHL) szerint nem megengedhető háborús cselekménynek minősül. A nemzetközi humanitárius jogból, a nemzetközi emberi jogból és a nemzetközi büntetőjogból származó védelmek készlete felhasználható a dezinformációs műveletek korlátozására fegyveres konfliktusok során, de a számos hiányosság és kétértelműség aláássa e jogi keret erejét, és további tudományos figyelmet és tisztázást igényel.

³ Chris Stokel-Walker: *The First Tiktok War: How Are Influencers in Russia and Ukraine Responding?* *The Guardian*, 2022. február 27.

⁴ Oscar Rickett [@oscarrickettnow]: *Roman Abramovich's Daughter on Instagram: "Putin Wants a War With Ukraine"*. [Tweet]. *Twitter*, 2022. február 25.

⁵ Max Galkin [@maxgalkinru]: *С раннего утра на связи с родными и друзьями с Украины!* *Instagram*, 2022. február 24.

⁶ varlamov Instagram-profilja.

Miután megkezdődött Ukrajna orosz inváziója, a közösségi médiát ellepték a bombatámadást ért épületekről készült fotók, az otthonaikból menekülő ukrán civilek beszámolói és a harcokban részt vevő katonákról készült videók. A szolgáltatók által ellenőrzött tartalmakon túl több esetben a felhasználóknak kell megválogatniuk, hogy mi lehet valódi, ál- vagy manipulált tartalom, amelynek célja zavarkeltés egy konfliktusban, amely részben propaganda felhasználásával zajlik.

A nem ártalmas álhírekre példa egy több millió embert elért videó,⁷ amely a TikTokon terjedt el, és amelyen egy katonát mutattak be ejtőernyővel érkezni a frontra, de a videó eredetileg hét évvel korábban jelent meg az Instagramon. Más esetekben videojátékokból készült klipek vagy régi konfliktusokból készült videók keringtek újra a platformon, azzal a szándékkal, hogy bemutassák, mi történik Ukrajnában. A Twitter vezetői ennek megfelelően egy sor biztonsági protokollt⁸ osztottak meg az ukrainai vagy oroszországi felhasználók számára, illetve Twitter Moments⁹ elnevezésű összefoglalót készítenek, amely a megbízható forrásokból származó legfrissebb valós híreket tartalmazza. A Twitter olyan funkciót¹⁰ is bevezetett, amely lehetővé teszi a felhasználók számára, hogy érzékeny tartalomra vonatkozó figyelmeztetést helyezzenek el az általuk közzétett fényképeken és videókon, pénteken pedig felfüggesztette a hirdetéseket Oroszországban és Ukrajnában, „hogyan biztosítsa a kritikus információk magasabb közbiztonsági szintjét”.

A Facebook az ukrainai háborút még nem jelenítette meg „válságreakcióként”¹¹ oldalán mint olyan eseményt, ahol a felhasználók jelölhetik saját biztonsági helyzetüket, a cég azonban új funkciót fejlesztett ki, amely lehetővé teszi az ukrainai felhasználók számára, hogy zárolják profiljukat további adatvédelem és a biztonság érdekében. Pénteken az orosz kormány úgy döntött, hogy „részlegesen korlátozza” a Facebook hozzáférését az országban, miután törvénytelen cenzúrával vádolta meg a platformot. Az orosz kommunikációs minisztérium azt állította, hogy a Facebook „megsértette az orosz állampolgárok jogait és szabadságait”, amikor a közösségi hálózat csütörtökön állítólag

⁷ Ben Collins [@oneunderscore_]: [Here's a Good Example of War Misinfo](#) [Tweet]. *Twitter*, 2022. február 24.

⁸ Twitter Safety [@TwitterSafety]: [Користуючись Твіттером у зонах конфлікту або інших зонах підвищеного ризику](#) [Tweet]. *Twitter*, 2022. február 24.

⁹ [Latest Updates on the War in Ukraine](#). *Twitter*, 2022. március 10.

¹⁰ Twitter Support [@TwitterSupport]: [The Option to Add One-Time Sensitive Content Warnings](#) [Tweet]. *Twitter*, 2022. február 25.

¹¹ Facebook: [Kríziskezelés](#).

több orosz médiát is visszaszorított platformján. Nick Clegg, a Meta globális ügyekkel foglalkozó elnöke válaszul a vádakra azt mondta, hogy Oroszország utasította a vállalatot, hogy szüntesse meg a független tényellenőrzést és címkézést, erre volt válaszlépés a megszorítás. Az Instagram figyelmeztetéseket jelenít meg a háborús övezetben élő felhasználók számára, hogyan védhetik meg fiókjukat.

Az Európai Bizottság biztosa, Thierry Breton a digitális térben megjelenő fenyegetésekre válaszul vasárnap felkérte¹² a Google és a YouTube vezérigazgatóját, hogy tiltsa le a háborúspropaganda-fiókokat a dezinformáció megállíttatását célzó intézkedések részeként Oroszország ukrajnai inváziója után, hiszen a véleménynyilvánítás szabadsága nem terjed ki a háborús propagandára. A *Russia Today* és más orosz állami médiumok tartalmait viszont az algoritmusok ajánlott tartalomként javasolták korábban. A Google szóvivője kifejezte, hogy folyamatosan figyelemmel kísérik a helyzetet, és már eddig is több lépést tettek az Ukrajnával kapcsolatos dezinformáció megállíttására, a háborús propagandát népszerűsítő fiókok letiltása azonban problémás lehet, mivel nehéz meghatározni, hogy mi minősül propagandának, és kinek a szemszögéből. A vállalatok egy nappal korábban már letiltották¹³ az orosz állami tulajdonú RT média- és egyéb csatornák pénzkereseti lehetőségét platformjaikon. Breton szerint a vállalatok felhasználókra vonatkozó feltételeit ki kell terjeszteni a háborús propagandára, ami lehetővé teszi számukra a szabálysértők letiltását.

Josep Borell külügyi és biztonságpolitikai főképviseelő a 2015 óta működő East StratCom Taskforce¹⁴ kezdeményezés mint az EU dezinformáció ellen küzdő platformja fontosságára is felhívta¹⁵ a figyelmet, amely megnövelt erővel törekszik a háborús álhírek kiszűrésére. Az Európai Bizottság elnöke is bejelentette¹⁶ az orosz médiumok betiltását az unión belül, így az állami tulajdonban lévő *Russia Today* és a *Sputnik*, valamint leányvállalataik nem terjeszthetik tovább a háborút támogató álhíreiket Európában, és erre különböző eszközök

¹² Foo Yun Chee: *EU's Breton Wants Google, YouTube to Ban War Propaganda Accounts*. Reuters, 2022. február 27.

¹³ Paresh Dave: *Google Blocks RT, Other Russian Channels From Earning Ad Dollars*. Reuters, 2022. február 27.

¹⁴ Pató Viktória Lilla: *Dezinformáció elleni küzdelem a korona idején*. Európa Stratégia Kutatóintézet, 2020. július 30.

¹⁵ Európai Bizottság: *Further Measures to Respond to the Russian Invasion of Ukraine* (2022. február 27.).

¹⁶ European Commission: *Statement by President von der Leyen on Further Measures to Respond to the Russian Invasion of Ukraine* (2022. február 27.).

kifejlesztésére tett ígéretet Von der Leyen, míg két nappal korábbi nyilatkozatában¹⁷ technológiai (félvezető-) korlátozásokról számolt be Oroszország irányában.

Ukrajna miniszterelnök-helyettese és digitális átalakulásáért felelős minisztere, Mihajlo Fedorov arra kérte¹⁸ az Oroszországban is működő webbiztonsági vállalat, a CloudFlare vezérigazgatóját, hogy blokkolja az Oroszországi Föderáció webhelyeit, mivel Ukrajnának szüksége van a technológiai óriáscégek támogatására a háborúban.

Ukrajna digitális átalakulásért felelős miniszterhelyettese, Alex Bornyakov interjújában elmondta,¹⁹ hogy Ukrajna „IT-hadsereget” szervez az orosz kibertámadások ellen, amelyek főleg Ukrajna konnektivitását célozzák, és jelezte, hogy együtt dolgoznak a világ közösségimédia-szolgáltatóival, hogy az orosz dezinformációs hullámokat visszaszorítsák.

Még nem volt olyan, Európát közvetlen háborúval fenyegető ütközet, amely a digitális forradalom során jelentkezett. Épp ezért számos új tapasztalat és a technológia segítő vagy akár manipulatív oldala nyilvánult meg. A közösségimédia-platformok felhasználói szinte másodpercenként jutnak új információhoz a frontok alakulásáról, a politikai fellépésekről, az Európai Unió és egyes tagállamainak válaszáról, valamint a polgári összefogás keretében felajánlható adományok gyűjtőhelyéről és a kezdeményezésekről. Az információáradat hosszú távon veszélyeztetheti a mentális egészséget, és a nem tudatosan használt digitális platformokon keresztül beáramló hírek további káros hatással bírhatnak, főleg, ha azok nem megfelelő forrásból származnak. Az Európai Uniónak minden lehetőséget meg kell ragadnia a visszaélések visszaszorítására, együttműködve a nagy techvállalatokkal.

2022. március 1.

¹⁷ Európai Bizottság: *Ursula von der Leyen elnök nyitóbeszéde az Európai Tanács 2022. február 24-i rendkívüli ülését követően Charles Michel elnökkel és Emmanuel Macron elnökkel tartott közös sajtókonferencián* (2022. február 25.).

¹⁸ Ministry of Digital Transformation of Ukraine: *Mykhailo Fedorov Appealed to Cloudflare With a Request to Block the Ability of Russians to Use Their Services. Government portal*, 2022. február 28.

¹⁹ MSNBC: *How Ukraine Is Using an 'IT Army' to Win the War Online. YouTube*, 2022. február 28.

Felhasznált irodalom

- alexhook2303 TikTok-profilja. Online: www.tiktok.com/@alexhook2303
- Collins, Ben [@oneunderscore.]: Here's a Good Example of War Misinfo [Tweet]. *Twitter*, 2022. február 24. Online: https://twitter.com/oneunderscore_/status/1496897223237554177
- Dave, Paresh: Google Blocks RT, Other Russian Channels From Earning Ad Dollars. *Reuters*, 2022. február 27. Online: www.reuters.com/technology/youtube-blocks-rt-other-russian-channels-generating-revenue-2022-02-26/
- Európai Bizottság: *Further Measures to Respond to the Russian Invasion of Ukraine* (2022. február 27.). Online: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/hu/statement_22_1463
- Európai Bizottság: *Ursula von der Leyen elnök nyitóbeszéde az Európai Tanács 2022. február 24-i rendkívüli ülését követően Charles Michel elnökkel és Emmanuel Macron elnökkel tartott közös sajtókonferencián* (2022. február 25.). Online: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/hu/statement_22_1359
- European Commission: *Statement by President von der Leyen on Further Measures to Respond to the Russian Invasion of Ukraine* (2022. február 27.). Online: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/STATEMENT_22_1441
- Facebook: *Kríziskezelés*. Online: www.facebook.com/crisisresponse
- Galkin, Max [@maxgalkinru]: С раннего утра на связи с родными и друзьями с Украины! *Instagram*, 2022. február 24. Online: www.instagram.com/p/CaWghGfspVE/
- Ministry of Digital Transformation of Ukraine: *Mykhailo Fedorov Appealed to Cloudflare With a Request to Block the Ability of Russians to Use Their Services*. *Government portal*, 2022. február 28. Online: www.kmu.gov.ua/en/news/mihajlo-fedorov-zvernuv-sya-do-sloudfare-zablokuvati-mozhlivist-rosiyanam-koristuvatisya-yihnimi-servisami
- MSNBC: *How Ukraine Is Using An 'IT Army' To Win The War* Online. *YouTube*, 2022. február 28. Online: www.youtube.com/watch?v=PfNMtQS05SU
- Pató Viktória Lilla: *Dezinformáció elleni küzdelem a korona idején*. Európa Stratégia Kutatóintézet, 2020. július 30. Online: <https://eustrat.uni-nke.hu/hirek/2020/07/30/dezinformacio-elleni-kuzdelem-a-korona-idejen>
- Prince, Matthew [@eastdakota]: Social Media Traffic in Russia [Tweet]. *Twitter*, 2022. február 28. Online: <https://twitter.com/eastdakota/status/1498176566328655874>
- Rickett, Oscar [@oscarrickettnow]: Roman Abramovich's daughter on Instagram: "Putin wants a war with Ukraine". [Tweet]. *Twitter*, 2022. február 25. Online: <https://twitter.com/oscarrickettnow/status/1497170015841312776>
- Stokel-Walker, Chris: *The First TikTok War: How Are Influencers in Russia and Ukraine responding?* *The Guardian*, 2022. február 27. Online: www.theguardian.com/media/2022/feb/26/social-media-influencers-russia-ukraine-tiktok-instagram
- Twitter Safety [@TwitterSafety]: *Користуючись Твіттером у зонах конфлікту або інших зонах підвищеного ризику* [Tweet]. *Twitter*, 2022. február 24. Online: <https://twitter.com/twittersafety/status/1496698686780358661?s=21>
- Twitter Support [@TwitterSupport]: *The Option to Add One-Time Sensitive Content Warnings* [Tweet]. *Twitter*, 2022. február 25. Online: <https://twitter.com/twittersupport/status/1497312745557049345?s=21>
- Yun Chee, Foo: *EU's Breton Wants Google, YouTube to Ban War Propaganda Accounts*. *Reuters*, 2022. február 27. Online: www.reuters.com/technology/eus-breton-hold-video-call-with-google-youtube-ceos-ukraine-fake-news-2022-02-27/

Yurieff, Kaya: Instagram Influencers and Twitch Streamers Broadcast Russia's Ukraine Invasion. *The Information*, 2022. február 24. Online: www.theinformation.com/articles/instagram-influencers-and-twitch-streamers-broadcast-russia-s-ukraine-invasion
varlamov Instagram-profilja. Online: www.instagram.com/varlamov/